

טיפול שורש

דבורה מן

תחנתנו הראשונה במסע הנוכחי אליו חברו משתתפים שונים היא ז'טל, עיירה בבלרוס שנוסדה בשנת 1498. ז'טל מצייה בין סלונים ונובגרודק בביילורוסיה, מוקפת ביערות, ושני נהרות זורמים בה: נהר הז'טלקה ונהר הפומרייקה שנשפכים לנהר הניימן. בתקופה שבין שתי מלחמות עולם, תחת שלטון פולין, זכתה ז'טל להתקדמות רבה. הוקמו בה שני בתי ספר מודרניים, אחד "תרבות" ובו לימדו בעברית והשני דובר יידיש. החיים היהודיים התוססים סחפו את כל האוכלוסייה בז'טל: היהודים, שהיו את הרוב, את הפולנים והביילורוסים ואת מעט הצוענים שהיו בתחומה. בכיכר השוק, המאוכלסת חנויות, הסתובבו לא רק המבוגרים אלא גם נוער ערני ותוסס שחלקו הכשיר עצמו לחיי עבודה, לבניית גשר בין הגולה לבין המולדת העתיקה, וחלק מהם גם עולה לארץ ישראל.

אנחנו מתקרבים
לסלונים, שהיתה
שוקקת חיים
ותורה. עשרה
בתי כנסת היו
בכיכר המרכזית
ועתה נותר אחד

דודתו חנה ובנותיהם בלה ולאחיה. משם המשכנו לנובהרדוק, שהיתה ידועה בשיטת המוסר של הדגשת שפלות האדם לעומת סלובודקה שדגלה בשיטת גדלות האדם. בכיכר המרכזית, שוק ובית הכנסת מאחורי הכנסיות. גם הישיבה היתה במרכז העיר. כיום דבר לא נותר, גם בית הכנסת וגם הישיבה. ושם מספרת לנו חוה-אולין את סיפור חייה של סבתה ומציינת בהתרגשות שסגרה מעגל. לא נשאר דבר בנובהרדוק, אך הסיפורים והזכרונות מקבלים ממשות מיוחדת במינה כשאתה נמצא שם.

אנחנו מתקרבים לסלונים, עליה שמענו כה רבות בילדותנו, סלונים שהיתה שוקקת חיים ושקול התורה נשמע בה מבתי המדרש ובתי הכנסת. עשרה בתי כנסת היו בכיכר המרכזית ועתה נותר אחד, בית הכנסת הגדול והמפואר, שנבנה בשנת 1642, בחורבנו.

עשו נסיונות רבים לשקמו אך אנו ראינו אותו בחורבנו. כיום משפצים אותו והוא גל עד לקהילה הגדולה והמפוארת שנכחדה. וכך מתאר יוסי, הנכד שהצטרף למסע, את המפגש עם בית הכנסת: "בהתרגשות גדולה אני נכנס לבית הכנסת המפואר הזה שבו סבא שלי התפלל. בית הכנסת המפואר עם עזרת הנשים שנותרה במקומה. הנה הבימה, פה עמד הבעל קורא וקרא בתורה. באו

גויים בנחלתך, טימאזו היכל קודשך. אפשר לדמיין את מאות המתפללים שגדשו את בית הכנסת. ויוסי נושא קולו בשיר: "על זה היה דווה לבנו, למה לנצח תשכחנו, תעזבנו לאורך ימים" - והקול נישא למרחוק, האקוסטיקה מדהימה, וכמה נערים מבני המקום מתקרבים לבית הכנסת לשמע השירה. זכינו במסע זה להגיע למקום בו נכחדה יהדות סלונים, להדליק נרות נשמה, לומר פרקי תהילים וקדיש, וכך בכל המקומות שביקרנו.

ביקשו פעם מהרבה מסאטמר ברכה והוא ענה שאין סיבה לבקש ממנו ברכה. "גש לבית הכנסת והתבונן במתפללים, אם יש מספר על היד ועדיין הם מניחים תפילין, הם אלו שיתנו לך את הברכה, כי אלו הם הצדיקים הגדולים".

לתגובות, הערות ושאלות: דבורה מן, מנהלת 'בעקבות קהילות ישראל' mdvora@013.net
בקרו בגוגל: wjcc בעקבות קהילות ישראל

עם הכיבוש הנאצי הרבה ז'טלאים ברחו ליערות או הסתתרו אצל הגויים. ככל שהמצב החמיר - הרציחות, הגזרות, המעבר לגטו ושתי השחיתות הגדולות, גברו הנסיונות להגיע ליער.

במסענו ברחבי בלרוס עצרנו בז'טל. דב ודבורה מחפשים את הבית של סבתו. כאשר אנו מוצאים את הבית, ההתרגשות של דב גדולה, אך כל הקבוצה נדבקת בהתרגשות. דב קורא מתוך הצוואה של סבתו: ז'טל 13.4.1934. 'אני מוסייה, בהיותי בריאה בשכלי ובנפש, מצווה לבתי מרים, את הנכסים הניידים וגם נדל"ן בכיכר ה-11 בנובמבר, מס' 16 - וזהו בדיוק המקום שהגענו אליו. דב מתרגש ומספר על אביו שהיה יליד ז'טל ומפקד הקן של ה"שומר הצעיר", ושפעל למען עלייה לארץ ישראל. הוא ומשפחתו עלו אף הם וכך ניצלו. משם הולכים אנו לבית העלמין, דב אומר קדיש ליד קבר האחים. הגענו ממש יום אחרי יום השנה לטבח השני, בו נספו 3,000 איש בכ"ה מנחם אב תש"ב, ודב מוסיף כי כאן נרצחו דודו - יעקב מאיר,